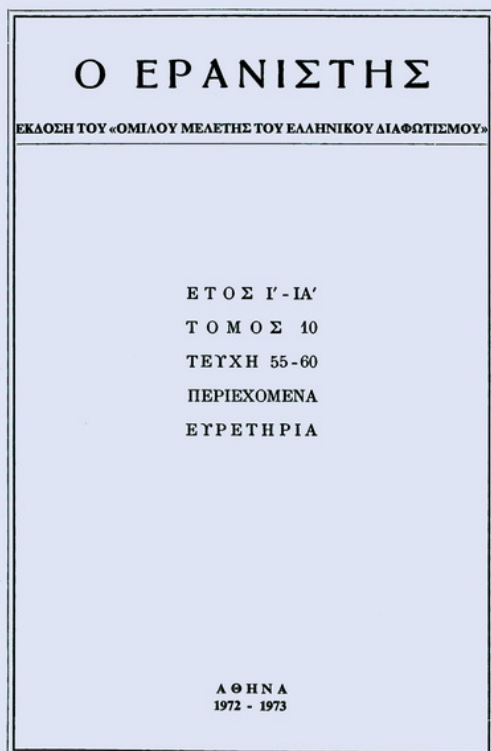

The Gleaner

Vol 10 (1973)

Ο W. T. Krug και οι Έλληνες. Η ελληνική μετάφραση του «Griechenlands Wiedergeburt»

Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου

doi: [10.12681/er.9613](https://doi.org/10.12681/er.9613)

Copyright © 2016, Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Αργυροπούλου Ρ. Δ. (2016). Ο W. T. Krug και οι Έλληνες. Η ελληνική μετάφραση του «Griechenlands Wiedergeburt». *The Gleaner*, 10, 267–273. <https://doi.org/10.12681/er.9613>

Ο W. T. KRUG ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ἡ ἐλληνικὴ μετάφραση τοῦ "Griechenlands Wiedergeburt,,

Ἡ μελέτη τῆς προεπαναστατικῆς περιόδου, εἴτε γίνεται ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας, εἴτε ἀπὸ ἐκείνη τῆς πολιτικῆς ἱστορίας μᾶς φέρνει κοντὰ στὴν μορφή τοῦ γερμανοῦ καντιανοῦ φιλοσόφου Wilhelm Traugott Krug (1770 - 1842)¹. Πρῶτα, κυρίως μέσα ἀπὸ τὰ φιλοσοφικά του συγγράμματα, καθὼς εἶδαμε σὲ πρόσφατη μελέτη μας,² συντελέσθηκε ἡ μετάδοση τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας μέσα στὸν νεοελληνικὸ χῶρο.³ Ἀλλὰ ὅσον ἀφορᾷ στοὺς δεσμοὺς τοῦ Krug μὲ τοὺς νεοέλληνες, τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ τὸ μοναδικό. Γιατί, ἂν τὰ συγγράμματα τοῦ Krug συνέτειναν στὴν διδασκαλία τοῦ καντιανοῦ συστήματος στὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, αὐτὸ ὀφείλεται κατὰ κύριο λόγο στὸν Κ. Κούμα, ὁ ὁποῖος τὰ ξεχώρισε μέσα ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν ἔργων ἄλλων καντιανῶν ἀκαδημαϊκῶν διδασκάλων. Ἐπὶ πλέον, ὅμως, ὁ Krug ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς πρῶτους φιλέλληνες οἱ ὁποῖοι ἐξεδήλωσαν τὴν συμπαράστασή τους γιὰ τοὺς ἐπαναστατημένους "Ἕλληνες", παρ' ὅλο πὺὸ ὁ ἴδιος εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ ὄχι μονάχα τὴν ἀντίθετη ἐπίσημη πολιτικὴ θέση τῆς Σαξωνίας,⁵ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐχθρότητα μιᾶς

1. *Allgemeine Deutsche Biographie*, Λειψία, τ. 17 (1883), σ. 220 κ.ἐξ.

2. Ρωξάνη Δ. Ἀργυροπούλου, Ὁ Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ Κούμας ὡς φιλόσοφος, ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν ἐκδόση τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Σειρὰ Β' : Ἐπανεκδόσεις) W. G. Tennemann, *Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας*, Μετάφρασις Κ. Μ. Κούμα, Ἀθῆναι 1973, σελ. 225 - 243.

3. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα μέσα στὸν χῶρο τῆς ΝΑ. Εὐρώπης τὰ φιλοσοφικά ἔργα τοῦ Krug μελετήθηκαν, βλ. Fritz Valjavec, *Geschichte der*

deutschen Kulturbeziehungen zu Süd-osteuroopa, III. Aufklärung und Absolutismus, Μόναχο 1958, σ. 291, 364.

4. Johannes Irmischer, *Der Philhellenismus in Preussen als Forschungsanliegen*, Βερολίνο 1966, σ. 15.

5. Σ. Θ. Λάσκαρις, Ὁ Φιλελληνισμὸς ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, Ἀθ. 1930, σ. 20-1· ἐπίσης Karl Dieterich, *Aus Briefen und Tagebüchern zum deutschen Philhellenismus (1821 - 1828)*, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ Hellas, τχ. 1 (1928), Ἀμβούργο, σ. 23 καὶ Johannes Irmischer, ἔν. ἀν., σσ. 17 κ.ἐξ.

μερίδας τῆς γερμανικῆς κοινῆς γνώμης⁶. Ὁ Karl Mendelssohn Bartholdy θὰ χαρακτηρίσῃ, ἀργότερα, ὡς «ἐπικίνδυνη» τὴν φιλελληνικὴ κίνησιν τοῦ Krug, ὅπως καὶ τῶν συναδέλφων του, J. H. Voss⁷ καὶ Fr. Thiersch, καὶ θὰ ἐπιμείνῃ στὸ γεγονός ὅτι χάρη στοὺς τρεῖς αὐτοὺς καθηγητές, ὁ φιλελληνισμὸς ἀπέκτησε μία δυναμικὴ ὑπόστασιν στὴν Γερμανία⁸.

Φιλελεύθερη μορφή τῆς πανεπιστημιακῆς ζωῆς τῆς Λειψίας καὶ μὲ ἔντονη πολιτικὴ συνείδηση, ὁ Krug δὲν παραλείπει εὐκαιρίαν γιὰ νὰ ἐκφράσῃ σὲ φυλλάδια τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς τοῦ⁹. Ἡ Ἱερὴ Συμμαχία, ἡ τύχη τῆς Πολωνίας, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐθνεγερεία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ὁ πραγματικὸς φιλελευθερισμὸς, τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα, ἡ ἔνωσις τῶν ἐκκλησιῶν συγκαταλέγονται στὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχόλησαν τὸν Krug¹⁰. Ἡ ὑποστήριξις τῆς νομιμότητος τῶν ἐλληνικῶν δικαίων ἀποτελεῖ τὴν μόνιμη θέσιν του ἀπέναντι στὸ ἐλληνικὸ ζήτημα καὶ οἱ κρίσεις του, ἀναφορικὰ μὲ τὸν ἐλληνικὸν Ἀγῶνα καὶ τοὺς πρωταγωνιστές του, χαρακτηρίζονται ἀπὸ νηφαλιότητα καὶ ἐπιείκεια. Ὁ Krug ἀνῆκει στοὺς φιλέλληνας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπισκέφθηκαν ποτὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν ἐπηρεάσθηκε ἔτσι ἀπὸ τὰ ἐξυμμένα πάθη τῶν ἀγωνιστῶν. Δικαιώνει τὸ ἐγγεῖρημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη¹¹ καὶ μι-

6. Karl Dieterich, ἔν. ἀν., σ. 23.

7. Ὁ ὁμηριστὴς J. H. Voss ἐνέπνεε βαθύτατο σεβασμὸν στοὺς Ἑλλήνες ποὺ ἐπισκέπτονταν τότε τὴν Γερμανία. Συγκινητικὴ εἶναι ἡ περιγραφὴ τῆς συνάντησής του μὲ τὸν Κ. Κούμα στὶς ἀρχὲς τοῦ 1820, βλ. Karl Dieterich, ἔν. ἀν., σσ. 11-12.

8. Karl Mendelssohn Bartholdy, *Geschichte Griechenlands von der Eroberung Konstantinopels durch die Türken im Jahre 1453 bis auf unsere Tage*, Λειψία 1870, τ. Α', σ. 318. «Das Treiben der deutschen Professoren, der Krug, Voss und Thiersch, war nicht mehr bloss, wie die Diplomaten sagten, 'lächerlich und verbrecherisch', sondern es war in der That, 'gefährlich', der Philhellenismus war eine Macht

geworden».

9. Σὲ 189 ἀνέρχονται τὰ πολιτικὰ φυλλάδια τοῦ Krug, βλ. *Allgemeine Deutsche Biographie*, ἔν. ἀν., σ. 222. Ἡ φήμη τῆς πολυπραγμοσύνης αὐτῆς τοῦ Krug διατηρήθηκε ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του καὶ ἀναφέρεται ἀκόμη στὴν ἀλληλογραφία Ἐνγκελς - Μάρξ, πβλ. Johannes Irmscher, ἔν. ἀν., σ. 15.

10. Alfred Fiedler, *Die staatswissenschaftlichen Anschauungen und die politisch-publizistische Tätigkeit des Nachkantianers Wilhelm Traugott Krug*, Δρέσδη 1933, passim.

11. Κ. Α. Βακαλόπουλος, *Τρία ἀνέκδοτα ἱστορικὰ δοκίμια τοῦ φιλοκτοῦ Γεωργίου Λασσάνη*, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 117: «Nur philanthropische Krug, der Philhellene

λεῖ με συγκατάβαση γιὰ τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια τὴν ἴδια χρονιά τῆς δολοφονίας του, στὰ 1831, μέσα στὸ ἔργο του *Porträt von Europa*¹².

Ὁ Krug, ὅπως ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται στὴν αὐτοβιογραφία του, *Meine Lebensreise in sechs Stationen*, δημοσιευμένη στὰ 1825¹³, εἰσακούοντας τὴν παράκληση ἐλλήνων φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτοιμάζονταν νὰ κατεβοῦν στὴν πατρίδα τους, ἐκφωνεῖ γιὰ τὴν γιορτὴ τοῦ Πάσχα 1821 ἕναν λόγο με θέμα τὴν ἐλληνικὴ παλιγγενεσία· ὁ λόγος αὐτὸς πού, ὅπως εἶναι γνωστό, τυπώθηκε μετὰ τὸν τίτλο *Griechenlands Wiedergeburt, ein Osterprogramm zum Auferstehungsfest*¹⁴, βρῆκε μεγάλη ἀπήχηση στὴν Γερμανία καὶ ξανατυπώθηκε μέσα σὲ πολὺ σύντομο διά-

Krug liess auch hier seine Stimme hören» ἀφηγεῖται ὁ Γ. Λασσάνης στὸ δοκίμιό του *Aufschlüsse über die Vorbereitungen zur griechischen Insurrection*. Ἐπίσης, ὁ Krug δέχεται τὴν ἴδια χρονιά τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντη, τὸν Π. Ἡπίτη: «Ἐν τῇ Λειψία μάλιστα ὁ φίλος αὐτοῦ Κρούγ, καθηγητῆς διδάσχημος τῆς φιλοσοφίας, ἀκούσας τὸ περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους κήρυγμα, ἐγένετο ὅλως ἑνθους, συγγράφων φυλλάδια πολὺφυλλα καὶ πλεῖστα διὰ τῶν ἐφημερίδων δημοσιεύων ἄρθρα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος (Ἰωάννης Φιλήμων, *Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, μέρος Β', Ἀθ. 1859, σ. 94).

12. *Porträt von Europa gezeichnet von einem alten Staatsmann ausser Diensten und in Druck gegeben vom Professor Krug in Leipzig*, Λειψία 1831, σ. 70.

13. Τὴν αὐτοβιογραφία αὐτὴ ὁ Krug τὴν ἐξέδωσε μετὰ τὸ ψευδώνυμο Urceus καὶ ὁ πλήρης τίτλος της εἶναι *Meine Lebensreise in sechs Stationen zur Belehrung der Jugend und zur Unterhaltung des Alters*, Λειψία

1825· ἡ πληροφορία αὐτὴ βρίσκεται στὴν σελ. 226. Ἄλλες βιογραφίες τοῦ Krug εἶναι οἱ ἐξῆς: *Krug's Lebensreise in sechs Stationen von ihm selbst beschrieben* Λειψία 1842 καὶ ἡ ἐργασία τοῦ E. F. Vogel, *D. W. T. Krug, in drey vertraulichen Briefen an einem Freunde im Auslande biographisch - litterarisch geschildert*, Neustadt an der Orla, 1844.

14. Ἄλλα φιλελληνικὰ ἔντυπα τοῦ Krug εἶναι τὰ ἐξῆς: *Letstes Wort über die griechische Sache. Ein Programm zum Michaelisfeste*, Φραγκφοῦρτη - Λειψία 1821, *Neuester Stand der griechischen Sache*, Λειψία 1822 (ἐλλ. μτφρ. βλ. Δημ. Σ. Γκίνης - Βαλ. Γ. Μέζας, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800 - 1863*, Ἀθ. 1957, ἀρ. 1355) καὶ τὸ *Die Sache der Griechen, die Sache Europa's*, Λειψία 1821· γιὰ τὸ τελευταῖο βλ. Λουκία Δρούλια, Ἡ ἀνώνυμη «Notice sur l'état actuel de la Turquie» (1821) ἔργο τοῦ Κων. Πολυχρονιάδη, α' Ο' Ἐρανιστῆς» *Η'* (1970), σ. 326. Ὁ Krug, ἐπίσης, μετέφρασε στὰ γερμανικὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἀλεξ. Στούρτζα, *La Grèce en 1821 - 1822, Correspondance politique*, βλ. Σ. Θ. Λάσκαρις, ἔν. ἀν., σ. 22.

στημα με προσθήκες¹⁵. Πρόθεση τοῦ Krug στὸν λόγο αὐτὸ ἦταν ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων στὸν τουρκικὸ ζυγὸ δὲν ἦταν οὔτε ἀνταρσία (Rebellion), οὔτε ἐπανάσταση (Revolution), ἀλλὰ κυρίως μία παλινόρθωση (Restauration)¹⁶.

Σύμφωνα με τὶς πληροφορίες τοῦ Krug, πραγματοποιήθηκε μετάφραση τοῦ *Griechenlands Wiedergeburt*¹⁷, πρὶν βέβαια ἀπὸ τὸ 1825, ὁπότε κυκλοφόρησε ἡ αὐτοβιογραφία του. Ἡ μοναδική μετάφραση, ποὺ γνωρίζαμε ὡς τώρα, δημοσιεύθηκε ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα ἀνώνυμα στὴν Ἀθήνα, τὸ 1861, καὶ τιτλοφορεῖται: Ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος ὡς πρόγραμμα εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα 1821 / Ἐκτεθὲν μὲν Γερμανιστὶ / ὑπὸ / Γουλλιέλμου Τραουγὸτθ Κροὺν / Μεταφρασθὲν δὲ / *** / καὶ ὁ Θούριος τοῦ 1821. Καθὼς ἀναφέρει στὸ εἰσαγωγικὸ του σημείωμα ὁ ἐκδότης, ἡ μετάφραση αὐτὴ, «γενομένη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν», βρέθηκε, «ἐν τοῖς κεκονισμένοις ἐγγράφοις ἀγωνιστοῦ τινος», καὶ δημοσιεύεται «ἄνευ τινὸς μεταβολῆς τοῦ λεκτικοῦ ἢ παρατηρήσεως»¹⁸. Ὡστόσο, σώζεται καὶ μία ἄλλη μετάφραση χειρόγραφη τοῦ *Griechenlands Wiedergeburt* καμωμένη ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Πολυζωῖδην· ἡ μετάφραση αὐτὴ περιλαμβάνεται στὸ ms. gr. 760 (720) τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας καὶ στὰ ff. 190r - 195v¹⁹. Στὸ φ. 190r, διαβάζουμε: Ἀναγέννησις / τῆς / ΕΛΛΑΔΟΣ / ὡς Πρόγραμμα εἰς τὴν Ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, / ἐκτεθὲν μὲν Γερμανιστὶ / ὑπὸ / Γουλλιέλμου Τραουγὸττου Κροὺν / μεταφρασθὲν δὲ / παρὰ Ἀναστασίου Πολυζωῖδου. Μία ἀντιβολὴ τῶν κειμένων τῶν δύο αὐτῶν μεταφράσεων τοῦ *Griechenlands Wiedergeburt*, τῆς τυπωμένης καὶ τῆς χειρόγραφης, δὲν μᾶς φανέρωσε παρὰ ἐλάχιστες διαφορές, οἱ ὁποῖες ὀφείλονται κυρίως σὲ τυπογραφικὴ ἀβλεψία. Ἀπὸ τὸ τυπωμένο κείμενο λείπουν λέξεις, οἱ ὁποῖες εἶναι οὐσιαστικὲς γιὰ τὴν σύνταξη τῶν προτάσεων καθὼς καὶ γιὰ τὴν καλύτερη κατανόησή τους. Π. χ. σελ. 8, στ. 1 «ἐπειδὴ ἐκεῖνος μόνον εἶναι τῆς ἐλευθερίας ἄξιος, ὅστις θέλει νὰ ᾔηται ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ πάντα τ' ἀγαθὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν του ζωὴν» φ. 192v, στ. 8 «ἐπειδὴ ἐκεῖνος

15. Urceus, *Meine Lebensreise...*, ἐν. ἀν., σ. 226.

16. Αὐτ., σ. 225.

17. Αὐτ., σ. 226: «Das Programm ... wurde bald wieder aufgelegt, auch übersetzt».

18. Δημ. Σ. Γκίνης - Βαλ. Γ. Μέ-

ξας, ἐν. ἀν., ἀρ. 8529.

19. C. Litzica, *Catalogul Manuscriselor Grecesti*, Βουκουρέστι 1909, τ. Α', σ. 508, ms. gr. 760 (720). Εὐχαριστῶ τὴν διδα Olga Cicanci τοῦ Ἰνστιτούτου Σπουδῶν ΝΑ. Εὐρώπης γιὰ τὴν φροντίδα τῆς ἀποστολῆς τῆς σχετικῆς μικροταινίας τοῦ χφ.

μόνον εἶναι τῆς ἐλευθερίας ἄξιος, ὅστις θέλει νὰ ᾔηται ἐλεύθερος, καὶ μαχόμενος ὑπὲρ ἐλευθερίας, εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ πάντα τ' ἀγαθὰ, καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του τὴν ἰδίαν». Οἱ ἐνδείξεις αὐτὲς μᾶς πείθουν ὅτι ἡ ἀνώνυμη τυπωμένη μετάφραση τοῦ *Griechenlands Wiedergeburt*, ἐκδεδομένη στὴν Ἀθήνα τὸ 1861 εἶναι ἡ ἴδια μὲ ἐκείνη τοῦ ms. gr. 760 (720) καὶ ἐπομένως μεταφραστὴς τῆς εἶναι ὁ Ἀναστ. Πολυζωΐδης, ὁ ὁποῖος, ἐξάλλου, ἦταν ἐξοικειωμένος μὲ μεταφράσεις γερμανικῶν κειμένων²⁰.

Ὁ Πολυζωΐδης, ἀφετέρου, ἀνήκει στὴν ομάδα τῶν νέων ἐλλήνων φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι παρώτρυναν τὸν Krug νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν λόγο του· βρισκόταν δὲ στὴν Λειψία τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς τῶν Βατῶν, ὁπότε καὶ ὁ Krug συνέταξε τὸ *Griechenlands Wiedergeburt*²¹. Τὸ πῶς γνωρίσθηκε ὁ Πολυζωΐδης μὲ τὸν Krug εἶναι εὐκόλο νὰ ἐννοηθῇ· ὁ Krug ἦταν γνωστὸς στὸ ἐλληγικὸ κοινὸ ἀπὸ τὸν α' τόμο τοῦ *Λογίου Ἑρμῆ*²². Ἐπίσης ἀνάμεσα στοὺς ὑπόλοιπους Ἕλληνες φοιτητές, βρισκόνταν τρεῖς παλαιοὶ μαθητὲς τοῦ Κούμα στὸ Φιλολογικὸ Γυμνάσιο τῆς Σμύρνης²³, οἱ ὁποῖοι γινώριζαν τὸν Krug ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸ του ἔργο· αὐτοὶ ἦσαν ὁ Φραγκῆσκος Μαῦρος, ἀχώριστος φίλος τοῦ Πολυζωΐδη στὴν Γοττίγγη καὶ στὸ Βερολῖνο, ὁ Γεώργιος Ἰωαννίδης²⁴ καὶ ὁ Δημ. Ἀποστολίδης. Ἔτσι, ὁ Krug ἀναφέρει στὴν ἀφιέρωσή του λόγου καὶ τὰ ὀνόματα δύο ἐλλήνων φοιτητῶν, τῶν Μαύρου καὶ Θεοδώρου Μανούση²⁵ πλάι σ' ἐκεῖνα τοῦ Κούμα καὶ τοῦ φιλέλληνα Freiherr von Gagern²⁶. Δὲν ἀπο-

20. Κατερίνα Γαρδίκα, Ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωΐδης καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, «Μνήμων» Α' (1971), σ. 24-5.

21. Δημ. Γατόπουλος, Τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀθηναίου ἀγωνιστοῦ Γ. Ψύλλα, «Τὸ Νέον Κράτος», Δ' (1940), σ. 666. Στὸν πρόλογο τοῦ *Griechenlands Wiedergeburt* διαβάζουμε: «Geschrieben zu Leipzig am Sonntage Palmarius des J. Ch. 1821».

22. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, 1841, σ. 165.

23. Αὐτ., 1820, σσ. 88-92.

24. Ὁ Γ. Ἰωαννίδης εἶναι ὁ γνωστός, ὡς Φοιβαπόλλων ὁ ἐκ Σμύρνης, συνεργάτης τῶν προεπαναστατικῶν

ἐφημερίδων καὶ μετέπειτα καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας στὴν Ἰόνιο Ἀκαδημία· βλ. Ρωξάνη Δ. Ἀργυροπούλου, Παναγιώτης Φοιβαπόλλων καὶ Φοιβαπόλλων ὁ ἐκ Σμύρνης, «Ὁ Ἑρανιστής» ΣΤ' (1968), σ. 47-9. Σχετικὰ μὲ τὴν δράση τοῦ Γ. Ἰωαννίδη στὴν Ἰόνιο Ἀκαδημία ἐτοιμάζω σχετικὴ μελέτη.

25. Γιὰ τὰ ὀνόματα τῶν ὑπολοίπων ἐλλήνων φοιτητῶν, βλ. Ρωξάνη Δ. Ἀργυροπούλου, ἔν. ἀν., σ. 47, σημ. 2.

26. Πρόκειται γιὰ τὸν ὑπουργὸ Hans von Gagern βλ. Karl Dieterich, ἔν. ἀν., σ. 3 καὶ Σ. Θ. Λάσκαρις, ἔ. ἀν., σ. 36.

κλείεται, επίσης, νὰ μετέφρασε ὁ Πολυζωΐδης τὸ κείμενο τοῦ λόγου τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες ποὺ βρισκόταν στὴν Λειψία στὰ 1821 καὶ πολὺ ἀργότερα νὰ ἔδωσε τὴν μετάφραση γιὰ δημοσίευση τὸ 1861, τὴν ἐποχὴ ποὺ «παλαιὸς ἀγωνιστὴς» καὶ μάρτυρας πικρῶν περιστατικῶν τοῦ Ἀγώνα, ὑπηρετοῦσε τὴν ἀναγεννημένη πατρίδα του σὲ ἀνώτερες κρατικὲς θέσεις.

Ρωξάνη Δ. Ἀργυροπούλου